

Asia: VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Akava kiittää mahdollisuudesta lausua koulutuspoliittisen selonteon luonnoksesta. Asiakirjana koulutuspoliittinen selonteko on merkittävä. Sen tavoitteena on kokonaisvaltainen, pitkän aikavälin tarkastelu ja tavoitteenasetanta koko koulutusjärjestelmän tasolla. Myös Akava esitti tälle hallituskaudelle uuden osaamisstrategian laatimista. Tämä työ on tärkeää ja on kiitettävää, että hallitus on siihen tarttunut.

Akava pitää selonteossa esitettyä tilannekuvaa monin tavoin ajankohtaisena ja onnistuneena. Suomalaista koulutusjärjestelmää kohtaavat haasteet, kuten väestörakenteen muutos, oppimiserot lasten ja nuorten välillä sekä koulutuksen saavutettavuus nousevat esitettyssä tilannekuvassa kiitettävästi esiin. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus tulee ymmärtää selonteossa laajasti.

Myös monet kuntatalouden ja sitä kautta myös koulutusjärjestelmän haasteet nostetaan esille. Luonnokseen on kirjattu myös tavoitteita koulutuksen rahoitusjärjestelmien uudistamisesta siten, että ne huomioivat paremmin myös kuntien ja alueiden välisen eriytymisen. Akava pitää tätä huomiota olennaisena, mutta painottaa, että kuntatalouden ongelmia on ratkaistava ja velkaantumista taitettava muillakin keinoilla, kuin koulutuksen rahoitusjärjestelmien kautta. Suomessa on tärkeää saavuttaa myös sekä rakenteellisia että toiminnallisia uudistuksia ja yhteistyötä kuntien välillä.

Väestörakenteen muutos, väestön keskittyminen ja nuorten ikäluokkien kutistuminen asettavat merkittävää muutos- ja kustannuspainetta koko koulutusjärjestelmälle. Tämän muutoksen tunnistaminen ja uusien ratkaisujen hakeminen laadukkaan koulutuksen turvaaminen on yksi tulevaisuuden tärkeimmistä koulutuspoliittisista kysymyksistä. Akava pitää tärkeänä myös sitä, että kun ikäluokat pienenevät, kohdentuu vapautuva resurssi uudelleen koulutukseen ja sivistykseen.

Maailman parasta koulutusta ei synny ilman riittäviä resursseja. Selonteossa tulisikin kirjata täsmällisesti siitä, että Suomi sitoutuu nostamaan investoinnit kasvatukseen ja koulutukseen vähintään muiden Pohjoismaiden tasolle seuraavan kymmenen vuoden kuluessa. Myös uudet veloitteet tulee korvata kasvatuksen ja koulutuksen järjestäjille täysimääräisesti. Resurssit turvaavat osaltaan myös sekä opiskelijoiden että henkilöstön jaksamista ja hyvinvointia. Tämä näkökulma tulisi tuoda selonteossa voimakkaammin esiin.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

-

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Selonteon varhaiskasvatusta sekä esi- ja perusopetusta koskeva osio on kokonaisvaltainen. Akava kannattaa ajatusta koulupolun alkupään lainsäädännön ja rahoitusjärjestelmien yhtenäisestä uudistamisesta. Tavoitteena tulee olla yhtenäisen, sujuvan koulupolun alkupään luominen varhaiskasvatuksesta perusopetukseen. Tässä työssä on jo saavutettu hyvät ensiaskeleet tuoreen varhaiskasvatustlain uudistuksen sekä kaksivuotisen esiopetuksen kokeilun ja laaditun selvityksen pohjalta.

Akava pitää varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen laatutavoitteita koskevaa kirjausta kiitettävänä. Korkea laatu ja saavutettavuus ovat suomalaisen koulutusjärjestelmän tärkeimpiä ominaisuuksia. Laatutavoitteet ja niiden seuraaminen ovat erittäin kannatettavia asioita. Akava esittää, että vastaavanlaiset laatukriteerit laaditaan kaikille koulutusasteille.

Kannustamme hallitusta pitämään kiinni myös varhaiskasvatuksen osallistumisasteen nostoon tähtäävistä toimenpiteistä. Esimerkiksi kaksivuotinen esiopetus olisi syytä kirjata selontekoon konkreettiseksi toimenpiteeksi ja asettaa varhaiskasvatuksen maksuttomuuden tavoite korkeammalle. Nyt esitetyssä luonnoksessa on asetettu maksuttomuuden tavoitteeksi 4 tuntia päivässä. Tavoitteena tulisi olla kokonaan maksuton, kokoaikainen varhaiskasvatus.

Perusopetuksen osalta Akava toivoo vahvempia tavoitteita ja toimenpiteitä oppimistulosten vahvistamisen osalta. Pidämme tärkeänä, että oppimisen tukeen ja opintososiaalisiin palveluihin panostetaan ja tuetaan kaikkien lasten ja nuorten oppimista sekä pärjäämistä.

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Osaamistason nostoa ja syrjäytymisen ehkäisyä tukeva oppivelvollisuuden laajentaminen asui asteittain voimaan vuoden 2021 alusta. Uudistus on mittakaavaltaan suuri. Jotta sillä saadaan aikaan parhaat tulokset, on toisen asteen koulutuksessa toimeenpanoon ja toteuttamiseen varattava riittävästi aikaa ja resursseja.

Suomalainen toisen asteen koulutus perustuu duaalimalliin, eli yleissivistävän lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen pohjalle. Molemmilla koulutussuunnilla on omat tarpeensa ja tarkoituksensa sekä yhteiskunnalliset tehtävänsä. Akava pitää toisen asteen koulutuksen duaalimallin säilyttämistä tärkeänä myös tulevaisuudessa. Toisen asteen koulutusta on kehitettävä oppijälhtöisesti siten, että pystymme vastaamaan laajasti erilaisiin yhteiskunnan osaamistarpeisiin.

Akava suhtautuu myönteisesti uusien yhteistyömuotojen luomiseen lukio- ja ammatillisen koulutuksen välillä. Yhteistyömuotoja ja synergiaetuja olisi mahdollista hakea myös peruskoulun kanssa. Koulutusmuodot on kuitenkin pidettävä toisistaan erillisinä ja niitä on kehitettävä niiden omista lähtökohdista ja yhteiskunnallisista tarpeista lähtien. Yhteistyössä tulee edetä kummankin koulutusmuodon omista, sivistyksellisistä ja koulutuksen laatuun liittyvistä lähtökohdista. Jos lainsäädäntöä muutetaan siten, että lukio- ja ammatillisen koulutuksen järjestäjät voisivat yhdistyä niin hallinnollisesti kuin rahoituksen osalta, on kummankin koulutusmuodon tehtävien ja tavoitteiden kuitenkin säilyttävä ennallaan.

Molemmilla koulutusmuodoilla on jatkossakin oltava omat lakinsa. Organisatorisestikaan eri koulutusmuotoja ei tule yhdistää vain säästöjen vuoksi, vaan synergiaetuja olisi ensisijaisesti haettava saman alueen muiden samaa koulutusmuotoa edustavan organisaatioiden kanssa, koulutuksen korkea laatu edellä.

Akava pitää erittäin myönteisinä uuden teknologian ja digitalisaation hyödyntämistä koskevia tavoitteita. Toisen asteen koulutuksessa etäopetusta tulee hyödyntää siten, että se järjestetään opetuksen laatuun ja saavutettavuuteen liittyvänä mahdollisuutena, ei keinona hakea säästöjä. Opetustarjontaa voidaan laajentaa ja parantaa koulutuksen alueellista saavutettavuutta.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

Vision tavoitetila korkeakoulutuksen osalta on hyvä ja kannatettava: koulutuksella ja tutkimuksella sekä niiden tuottamalla osaamisella on keskeinen asema suomalaisen yhteiskunnan ja työelämän uudistamisessa. Akava pitää kannatettavana myös jo aiemmin Korkeakoulutuksen ja tutkimuksen visiossa 2030 asetettuja tavoitteita. Hyvää korkeakoulutusta koskevassa osiossa on myös se, että siinä tunnustetaan monia keskeisiä haasteita, jotka järjestelmäämme koettelevat jo tällä hetkellä.

Akava pitää hyvinä tavoitteita verkostomaisen yhteistyön lisäämisestä ja digitalisaation hyödyntämisestä, ulkomaalaisten opiskelijoiden määrän lisäämisestä sekä korkeakoulutukseen siirtymisen sujuvoittamisesta. Erityisesti väestörakenteen muutos sekä tarve saada jo lyhyellä aikavälillä entistä enemmän ulkomaista, osaavaa työvoimaa Suomeen, luovat painetta näiden muutosten aikaansaamiseksi. Nämä selontekoluonnoksessa korkeakouluille ja koulutusjärjestelmälle asetetut tavoitteet olisi syytä saavuttaa seuraavan 5 vuoden, ei 20 vuoden kuluessa. Erilaisten digitaalisten työvälineiden ja opetustapojen yleistyessä on pidettävä huoli myös siitä, että erilaisten aineistojen tekijänoikeudet säilyvät niiden tekijöillä.

Maailma muuttuu nopeasti. Suomi jää kilpailijoista jälkeen, jos esimerkiksi digitaalisen palveluympäristön vision määräaika on vasta vuodessa 2030. Silloinkaan tämän palvelujärjestelmän ei tule tarkoittaa uuden virtuaalikorkeakoulun perustamista, vaan aitoa, jo olemassa olevien koulutusinstituutioiden ja -organisaatioiden yhteistyöstä lähtevää toimintaa, jota olemme jo tänä vuonna saaneet nähdä esimerkiksi avoimien korkeakouluopintojen tarjonnan osalta. Kehittämistyössä ja uuden palveluympäristön luomisessa tulee ottaa huomioon myös jo olemassa olevien hyvien rakenteiden ja mallien olemassaolo. Pyörää ei tarvitse keksiä uudestaan.

Mennyt vuosi ja laajamittaiseen etäopetukseen siirtyminen osoitti myös sen, kuinka nopeasti korkeakoulutuksen, erityisesti opetuksen tavat ja perusteet voivat muuttua. Selonteko ei tässä muodossa riittävällä tavalla aseta tavoitteita jo tapahtuneen muutoksen edistämiseksi ja parhaiden käytäntöjen jatkojalostamiseksi. Jo lyhyellä aikavälillä ja nykyajassa tapahtuvia muutoksia on määritelty tapahtuviksi vasta seuraavan vuosikymmenen aikana.

Akava haluaa edistää korkeakoulu-, kaupunki- ja valtorajat ylittävän yhteistyön syntymistä niin opetuksessa kuin tutkimuksessakin. Myös yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen välistä yhteistyötä on ylläpidettävä ja hyvistä käytännöistä otettava opiksi. Duaalimalli on perusteltu myös korkeasteella ja Akava pitääkin tärkeänä sitä, että sekä yliopisto- että ammattikorkeakoulutusta kehitetään jatkossakin niiden omista lähtökohdistaan.

Digitalisaation mahdollisuudet tulee valjastaa oppimisen, joustavuuden ja uuden tiedon luomisen hyväksi. Myös korkeakoulujen rahoitusjärjestelmää on uudistettava siten, että se kannustaa avaamaan koulutustarjontaansa mahdollisimman laajasti myös muille kuin omille tutkinto-opiskelijoilleen sekä järjestämään opetusta yhteistyössä muiden korkeakoulujen kesken, Suomessa ja ulkomailla. Selonteko ei nyky muodossaan ota riittävällä tavalla kantaa siihen, millaista tiedollista ja taloudellista pohjaa tämän mittakaavan muutokset tuekseen tarvitsevat.

Akava pitää valitettavana korkeakoulutuksen laadun ja kansainvälisen kilpailukyvyn vähäistä käsittelyä selontekoluonnoksessa. Tavoitepuolella asetetaan runsaasti toiveita digitalisaation ja sen hyödyntämisen varaan. Tämä ei tapahdu itsestään, vaan hyvän kehityksen varmistamiseksi ja korkean laadun tuottamiseksi korkeakoulutuksen rahoituksen on oltava vakaata ja ennakoitavaa. Nopean muutoksen vaatimaa systeemistä uudistumista selontekoluonnos ei tällaisenaan riitä käsittelemään. Niin ikään olisi syytä asettaa tarkempia ja kunnianhimoisempia tavoitteita korkeakoulutuksen kansainvälisyyden ja koulutusviennin osalta.

Henkilöstön hyvinvoinnin ja työelämän näkökulma jää korkeakoulujen osalta valitettavan ohueksi. Selonteossa olisi syytä huomioida myös se, kuinka työurista tutkimus- ja koulutussektorilla tehtäisiin houkuttelevampia. Akava esittääkin, että selontekoon lisätään korkeakouluvisiossa asetettu tavoite siitä, että 2030 mennessä korkeakoulut ovat Suomen parhaita työpaikkoja. Tämä tavoite ei ole vanhentunut.

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

Tutkittuun tietoon panostaminen, ennakoitavan rahoituksen varmistaminen ja tutkijoiden työn turvaaminen ovat tärkeitä tavoitteita ja Suomen menestyksen kannalta välttämättömiä. Tieteen vapaus ja tieteen tekemisen edellytykset on turvattava. Uusien rahoituskanavien löytäminen ja luominen ei saa jäädä vain korkeakoulujen omalle vastuulle. Kannustimia ja uuteen kasvuun panostavaa rahoitusta on löydettävä myös julkiselta puolelta.

Pidämme tärkeänä, että korkeakouluille luodaan koulutus-, tutkimus- ja innovaatiomyönteinen toimintaympäristö, jossa eri alojen asiantuntijat voivat hyvillä toimintaedellytyksillä tehdä ja jalostaa uutta tietoa. Korkeakoulujen ja yritysten välistä TKI-yhteistyötä on lisättävä ja sekä julkisen että yksityisen TKI-rahoituksen määrää tuntuvasti lisättävä.

Akava pitää tärkeinä kirjauksia tieteeseen ja tutkitun tiedon tuottamiseen sekä vaikuttavuuteen panostamisesta. Kansallisen TKI-tiekartan toimeenpaneminen ei kuitenkaan yksin riitä, sillä tiekartta ei vielä luonut uskottavaa tietä kohti TKI-rahoituksen 4% BKT-tavoitetta.

Akava kiittää valmistelijoita siitä, että tutkitun tiedon arvostus ja hyödyntäminen on nostettu tavoitteeksi. Tämä on sivistysvaltion toiminnan kannalta keskeistä. Tutkitun tiedon hyödyntäminen, tieteen vapaus ja riittävä rahoitus ovat asia, josta emme saa tinkiä.

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

-

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

Jatkuva oppiminen asettaa koulutusjärjestelmälle monia muutostarpeita. Tarvittu muutos edellyttää, että selontekoon sisällytetään kattava jatkuva oppimisen temaattinen kokonaisuus, josta olisi mahdollisuus käydä keskustelua lausuntokierroksen jälkeen. Nyt lausuntokierroksella olevan luonnoksen perusteella jatkuvan oppimisen tarkka kommentointi on vaikeaa, sillä luonnos on jatkuvan oppimisen osalta varsin niukka, selontekoluonnoksessa viitataan jatkuvan oppimisen parlamentaarisen uudistuksen linjauksiin, mutta arvioinnin kannalta olisi tärkeää nähdä konkreettisemmin, mitkä linjauksista on nostettu ja priorisoitu mukaan selontekoon.

Jatkuvan oppimisen edistäminen edellyttää rakenteiden tarkastelua sekä osallistumismahdollisuuksien ja opetustarjonnan saavutettavuuden kehittämistä. On tärkeää, että myös korkeasti koulutetuille on osaamisen kehittämisen ja uraohjauksen palveluita sekä mahdollisuuksia osallistua koulutukseen. Tarvitsemme uusia tapoja, joilla työikäiset voivat täydentää ja päivittää osaamistaan vastaamaan työelämän muuttuviin tarpeisiin. Työpaikoille on annettava välineet työelämän ja osaamistarpeiden muutokseen vastaamiseen. Ihmiset on saatava innostumaan

oman osaamisensa kehittämistä. Yksilöillä tulee olla näkymä ja palvelut oman osaamisen päivittämiseen. Luodaan kanavia, joiden avulla ihmiset löytävät koulutustarjonnan ja tunnistavat osaamistarpeensa. Digitalisaation mahdollisuudet on hyödynnettävä kunnianhimoisesti ja täysimääräisesti niin koulutuksen tarjoamisessa kuin saavutettavuuden lisäämisessä.

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

-

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

-

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

-

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

-

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

-

Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät.
Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat

-

Venäläinen Emmi
Akava ry